

Par spīti pirmajam iespaidam, ko rada virsraksts un pirmās lappuses, šī grāmata patiesībā ir slavas dziesma dzīvei, kura spēj izturēt ļoti daudz un vēlas vien atrast savu vietu ārpus konformisma. Dzīve nav viegla, bet, sastopot cilvēkus, kuru domas un izjūtas ir līdzīgas mūsējām, mēs spējam no jauna apsvērt dažus lēmumus. “Apburošās masu pašnāvības” ir kā uzaicinājums draudzēties un dalīties nevis virspusīgi, bet tā, lai savstarpēji bagātinātos, iegūstot jaunu perspektīvu, jaunas cerības un vēlmi dzīvot.

Nico J. Genes blogs

Romāns “Apburošās masu pašnāvības” ir vislabākās zāles pret depresiju, daudzkārt iedarbīgākas par prozaku.

Lire, Francija

Lūdzu, nemēģiniet izdarīt pašnāvību, iekams neesat izlasījuši šo grāmatu!

Lecture Ecriture, Francija

Arto Pāsilinnas romāns “Apburošās masu pašnāvības” liek skaļi smieties un vienlaikus izraisa dziļu līdzjūtību; tas ir kā filma par ceļojumu, kurā pašnāvību tēma tiek apspriesta izklaidējošā veidā.

Deia, Spānija

Autoram ir izcili izdevies sabalansēt reālistiskus, depresīvus dzīvesstāstus ar smieklīgiem piedzīvojumiem, nemoralizējot un necenšoties šo romānu padarīt par grēku nožēlas vēstījumu. Un tajā ir tiešām labs humors. Ļoti baudāms daiļliteratūras teksts, lielisks laika kavēklis!

Complete Review

ARTO PAASILINNA

Hurmaava
joukkoitsemurha

ARTO PĀSILINNA

Apburošās
masu
pašnāvības

No somu valodas tulkojusi
Gunta Pāvola

821.511.111-31
Pa 666

Arto Paasilinna
HURMAAVA JOUKKOITSEMURHA

Copyright © The Estate of Arto Paasilinna
First published in Finnish with the original title “Hurmaava joukkoitsemurha” in 1990 by
Werner Söderström Ltd (WSOY), Helsinki, Finland.

Published in the Latvian language by arrangement with Bonnier Rights, Helsinki, Finland,
and Banke, Goumen & Smirnova Literary Agency, Malmö, Sweden.

Cover design © FAVORITBUERO GbR, Munich
Cover images: © Shutterstock

F I
L I

This translation has been published with the financial support of FILI
(*Finnish Literature Exchange*).

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Gunta Pāvola, 2022

© Mākslinieciskais noformējums, literārā apdare, izdevums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2022
ISBN 978-9934-0-9826-0

PIRMĀ DAĻA

Vissvarīgākā šajā dzīvē ir nāve,
un arī tā nav tik svarīga.

(Tautas gudrība)

1

Somu varenākais ienaidnieks ir drūmums, grūtsirdība, bezdibenīga apātija. Vīrs nelaimīgās tautas plivinās melnholija, kas gadu tūkstošu gaitā ir tik ļoti pakļāvusi savai varai visus somus, ka nācijas dvēsele ir drūma un nopietna. Likstu tvēriens ir tik stiprs, ka daudzi somi kā vienīgo glābiņu no nomāktības redz tikai nāvi. Drūmas domas ir vēl briesmīgāks ienaidnieks par Padomju Savienību.

Tomēr somi ir karotāju tauta. Nekādas atkāpšanās. Sacelšanās pret tirānu notiek atkal un atkal.

Jāni, gaismas un prieka svētki vasaras vidū, somiem ir kā milzīga cīņa, kurā kopīgiem spēkiem un pūliņiem pieveikt graužošo melnholiju. Jāņos visa tauta mobilizējas: uz fronti traucas ne tikai karotspējīgie vīrieši, bet arī sievietes, bērni un vecīši. Tūkstošiem ezeru krastos Somijā tiek iekurti milzīgi pagāniski uguns kuri, lai aizdzītu drūmumu. Mastos tiek pacelti zilbaltie kara karogi. Pieci miljoni somu karotāju pabaro sevi ar treknām desām un grilētiem cūku sāņiem. Bez žēlastības tiek izmestas čarkas drosmei, un akordeona melodiju ritmā pulki soļo mēroties spēkiem ar depresiju, kuras vara tiek grauta visu nakti bez pārtraukuma notiekošajā cīņā.

Tuvcīņas drūzmā dzimumi atrod otru, sievietes tiek padarītas grūtas. Ezeros un jūras ličos noslīkst ūdeņu masām pāri traucošie laivinieki. Desmitiem tūkstoši somu sakrīt

alksnainēs un nātrienēs. Notiek daudzi varonīgi darbi un dros-
mīgas ziedošanās. Uzvar prieks un laime, grūtsirdība tiek aiz-
dzīta, tauta kaut vai tikai vienu nakti gadā izbauda brīvību pēc
vardarbīgas drūmā apspiedēja sakaušanas.

Hemes novada Humalajervi ezera krastā pienāca Jāņu dienas
rīts. Vēl varēja nojaust vieglu dūmu smaku pēc naksnīgajām
cīņām: vakar bija Jāņu vakars, un visos krastos kurējās uguns-
kuri. Bezdelīga ar pavērtu knābi lidoja pāri hemiešu ezera klai-
dam, medīdama kukainišus pie pašas ūdens virsmas. Bija rāms
un skaidrs laiks, cilvēki gulēja. Tikai putni vēl spēja turpināt
dziedāt.

Uz savas villas kāpnēm ar neatvērtu alus pudeli rokās sēdēja
vientuļš vīrietis. Tas bija direktors Onni* Rellonens, gandrīz
piecdesmit gadus vecs vīrs ar visskumjāko sejas izteiksmi visā
novadā. Viņš nepiederēja pie naksnīgo cīņu uzvarētājiem. Viņš
bija smagi ievainots, un nebija tādas karalauka slimnīcas, kurā
viņa salauztā sirds varētu saņemt pirmo palīdzību.

Rellonens bija slaidis vidēja auguma vīrietis, ausis bija diezgan
lielas, deguns garš, tā gals – sarkans. Viņš bija ģērbies vasaras
kreklā ar īsām piedurknēm un velveta biksēs.

Varēja redzēt, ka viņā savulaik bija slēpies sprādzienbīstams
spēks, kaut kad agrāk, bet vairs ne. Viņš bija noguris, uzvarēts,
dzīves sists. Rievas sejā un retie mati uz paura bija aizkustinošs
apliecinājums sakāvei cīņā pret dzīves bardzību un īsumu.

Direktora Onni Rellonena vēders jau gadu desmitiem bija cie-
tis no skābēm, un zarnu krokās veidojās katara aizmetņi. Locīta-
vas bija kārtībā, muskulatūra arī, ja neskaita vieglu nošķukumu.
Turpretī Onni Rellonena sirds bija aptaukojusies un sitās smagi,
tā tagad bija ķermenim par apgrūtinājumu un akmens smagu
nastu, nevis uzturēja dzīvību. Bija jābaidās, ka sirds varētu

* Onni – somiski “laime”. (*Šeit un turpmāk – tulkotājas piezīmes.*)

apstāties, paralizēt augumu un atstāt savu saimnieku ilgojamies pēc dzīvības ūdens, iegāzt viņu nāvē. Tā būtu pārpūlētā iekšējā orgāna drūmā atlīdzība vīrietim, kurš uzticējies savai sirdij kopš embrija vecuma. Ja sirds atpūstos kaut vai tikai simts pukstu ilgumā, atvilktu elpu, viss beigtos. Tad neko nenozīmētu visi līdzšinējie Onni Rellonena sirdspukstu miljardi. Tāda tā nāve ir. Ik gadus to piedzīvo tūkstošiem somu vīriešu. Neviens nav atgriezies izstāstīt, kāda tad nāve beigu beigās ir.

Pavasārī Onni Rellonens bija sācis krāsot savas noplukušās villas ārsienas, bet darbs bija palicis pusratā. Krāsu bundža stāvēja pie akmens pamatiem, ota bija piekaltusi pie tās vāka.

Onni Rellonens bija uzņēmējs, reizēm saukts arī par direktoru. Viņam aiz muguras bija daudzi darbīgi gadi, dedzīga iesācēja veiksmē, celšanās pa sikražošanas kāpnēm, padoto pulks, grāmatvedība, nauda, uzņēmējdarbība. Viņš bija darbuzņēmējs, sešdesmitajos gados pat metāllokšņu sikrūpnieks. Bet neizdevīgi ekonomiskie cikli un alkatīgi konkurenti noveda Rellonena SIA "Dzegas un skārds" līdz bankrotam. Un tas bankrots nebija pēdējais. Viņš tika turēts aizdomās pat par noziegumiem. Visbeidzot direktors Rellonens bija izvirzījies priekšplānā kā automātiskās veļas mazgātavas īpašnieks. Tagad arī tā vairs neienes naudu: katrai somu ģimenei bija sava veļasmašīna, un tās, kurām nebija, nemaz negrasījās veļu mazgāt. Lielās viesnīcas un prāmji, kas kursēja uz Zviedriju, nedeva darbu Rellonena mazgātavai, nacionālie mazgātavu tīkli regulāri nocēla pasūtījumus Onni no deguna priekšas. Par šādiem pasūtījumiem vienošanās notika aiz slēgtām durvīm. Vissvaigākais bankrots tika piedzīvots pavasarī. Kopš tā brīža Onni Rellonens cieta no dziļas depresijas.

Bērni bija pieauguši, laulība sabrukuma stadijā. Ja Onni kādreiz vēl aizrāvās ar nākotnes plānošanu un dalījās nodomos ar sievu, viņai vairs nebija spēka viņu atbalstīt, pat viņai vairs ne.

– Ehem.

Tas bija sievas komentārs, kas apcirpa spārnus. Tas nedz iebilda, nedz atbalstīja. Viss bija bezcerīgs – visa dzīve un jo īpaši biznesa dzīve.

Domas par pašnāvību direktors Onni Rellonens bija perinājis jau kopš ziemas. Tā nebija pirmā reize. Viņa dzīvesgriba bija izsīkusi arī agrāk. Prāta nomāktība savukārt pārvērtā veselīgu agresiju pašiznīcinošās domās. Viņš būtu atņēmis sev dzīvību jau pavasarī mazgātavas bankrota laikā, bet tam nebija pieticis spēka.

Tagad bija Jāņu diena. Sieva bija pilsētā, pateica, ka negribot sev sabojāt Jāņus, pavadot tos laukos kopā ar drūmo vīru. Vientuļš Jāņu vakars bez ugunsкура, bez kompānijas, bez nākotnes. Tas nabaga cilvēku nespēja iepriecināt.

Onni Rellonens nolika alus pudeli uz kāpnēm un iegāja savā villā, izņēma no guļamistabas kumodes atvilktnes revolveri, pielādēja to un ieslidināja velveta bikšu kabatā.

Tas laikam arī būs viss, viņš sērīgi, bet izlēmīgi nodomāja.

Pēc ilgāka laika viņš jūta, ka ķeras pie kaut kā, ka mazliet pasteidzina notikumus. Bija pienācis laiks pielikt punktu bezjēdzīgajai eksistencei. Lielu punktu visai dzīvei, norībošu izsaukuma zīmi!

Direktors Onni Rellonens devās klaiņot pa Hemes laukiem. Putnu dziesmu pavadījumā viņš soļoja pa grantētajiem vasarnīcu ceļiem, garām kaimiņu villai, cauri stādījumiem, garām kuļmašīnas novietnei, kūtij un lauku mājai. Aiz mazas meža taciņas pavērās jauns lauks. Viņš atminējās, ka meža malā ir vecs, noplucis šķūnis. Tur viņš varēs nošauties, tā būs mierīga vieta un piemērota vide pēdējai stundiņai.

Varbūt būtu vajadzējis atstāt atvadu vēstuli villā uz galda? Ko viņš tajā būtu pratis ierakstīt? Ardievu, dārgie bērni, mēģiniet kaut kā iztikt, tēvs ir izlēmis...? Nenosodi mani, siev?

Onni Rellonens iedomājās sievas reakciju uz atvadu ziņu. Sieva droši vien komentētu:

– Ehem.

Siena pļava smaržoja pēc sulīga atāla, zemnieks bija iepriekšējā dienā sapļāvis zaļbarību. Laucinieki strādāja arī Jāņu vakarā – govis piespiež. Kamenes dūca, bezdelīgas vidžināja uz vecā šķūnīša jumta. No ezera atskanēja kaiju klaigas. Onni Rellonens ar ledusaukstu sirdi soļoja šķūnīša virzienā. Tā bija veca, pelēka ēka, kas nebija vairs derīga nekam citam kā vien dzīves izbeigšanai. Beigas tuvojās, tās pienāca daudz par agru, dzīve aprausies agrāk, nekā domāts.

Onni Rellonens nespēja ieiet šķūnītī pa atvērtajām divviru durvīm. Tās gaidīja kā melna, vaļēja elles rikle. Viņš neapziņāti sāka stiept savu dzīvi garāku un kā tāds ievainots dzīvnieks izlēma apiet ēkai, lai pārliecinātos par pēdējā patvēruma drošību. Viņš ieskatījās šķūnītī pa šķirbu, kas bija izveidojusies starp trunošajiem sienas baļķiem, tas bija šausminoši. Bet lēmums bija pieņemts, šķūnītim jāapiet, tad būs jādodas iekšā nāves skavās, jāpielieto ierocis. Viens mazs pieskāriens gailim, pēdējā apņēmīgā rīcība, un gala ailē atlikums būs nulle, dzīves un nāves pati pēdējā bilance. Uznāca drebuļi.

Bet šķūnītī kāds bija! Starp guļbaļķiem bija redzams kaut kas pelēks, varēja sadzirdēt stenēšanu. Stirna? Cilvēks? Onni Rellonena pārpūlētā sirds iedrebējās aiz laimes. Nevar taču izdarīt pašnāvību šķūnītī, kurā ir dzīvnieks vai vislabākajā gadījumā cilvēks! Nē! Tas galīgi nav stilīgi.

Šķūnītī patiešām bija cilvēks, pelēkajā somu armijas formā tērpies liela auguma vīrietis, kurš bija uzrāpies uz zārdi kaudzes un sēja zilu neilona virvi pie šķūnīša griestu sijas. Drīz vien virve bija cieši piestiprināta.

Vīrietis stāvēja sāniski pret pašnāvnieku Rellonenu, kurš lūrēja pa guļbaļķu šķirbu. Onni secināja, ka tas ir virsnieks,

bikšu vilēm bija dzeltenas lentes. Šinelis bija vaļā, apkaklītes zīmotnēs redzēja trīs rozetes. Pulkvedis.

Direktors Onni Rellonens sākumā nesaprata, kas pulkvedim varētu būt darāms vecā šķūnītī Jāņu dienas rītā. Kādēļ viņš bija ķēries siet neilona virvi pie sijas? Tomēr drīz nodoms tapa skaidrs. Pulkvedis sāka siet auklas otrā galā cilpu. Virve bija slīdīga, tādas jau tās neilona virves ir, un mezglu bija grūti sasiet. Pulkvedis pieklusināti ņurdēja, varbūt lamājās. Viņa kājas uz zārdu kaudzes trīcēja, to varēja redzēt pēc drebošajām bikšu starām. Virsnieks visbeidzot kaut kā sasēja cilpu un uzlika to kaklā. Viņš bija ar kailu galvu. Karavīrs bez cepures svaigā gaisā nevēstīja neko labu. Pašnāvību tas virsnieks tur grasās izdarīt, ak kungs... ir nu gan pasaule maza, lai Dievs stāv man klāt, nodomāja Onni Rellonens. Vienā un tajā pašā šķūnītī vienā un tajā pašā laikā atrodas divi somu vīrieši ar tādiem pašiem šausminošiem nolūkiem.

Direktors Onni Rellonens aizmetās pie šķūniša durvīm un kļiedza pulkvedim:

– Izbeidziet, labais cilvēk, pulkveža kungs!

Pulkvedis pārbijās līdz nāvei. Viņš paklupa, cilpa ap kaklu savilkās, viņš brīdi raustījās virves galā un noteikti būtu pakāries, ja Onni Rellonens nebūtu paspējis laikā. Viņš paņēma pulkvedi klēpī, atsvabināja virvi, mierinoši paplikšķināja pa muguru. Pakārties gribošā virsnieka seja bija nosvīdusi un zila, virve bija paspējusi stingri savilkties. Onni Rellonens atsvabināja pašnāvnieka kaklu no virves un palīdzēja nelaimīgajam apsēsties uz šķūniša sliekšņa. Viņš ievilka elpu, taustīja kaklu. Uz tā bija sarkana līnija, daudz netrūka, ka viņš būtu zaudējis dzīvību.

Kādu minūti abi sēdēja klusēdami. Tad pulkvedis piecēlās kājās, pastiepa roku un stādījās priekšā:

– Kempainens, pulkvedis Hermanis Kempainens.

– Onni Rellonens, priecājos iepazīties.

Pulkvedis sacīja, ka par prieku nevarot gluži piekrist. Drīzāk jau viss esot bēdīgi. Viņš izteica vēlēšanos, lai glābējs nevienam par notikušo nestāstītu.

– Te jau nekā tāda nav, tā taču gadās, – Onni Rellonens sacīja.
– Patiesībā es arī šeit esmu tajā pašā sakarā, – viņš piebilda un izvilka revolveri. Pulkvedis ilgi blenza uz pielādēto ieroci, pirms saprata. Viņš pasaulē nebija viens pats.